

vakkal ír a krakkói udvarról, amely támogatta János Albert eleve kilátástalan vállalkozásait, így megosztották a Jagelló-párt erejét s elősegítették a Habsburgok esélyeit és jövőbeli térnyerésüket Magyarországon (pozsonyi béke következményei). A kötetet két térkép, bibliográfia és német nyelvű rezümé egészíti ki.

Összefoglalva megállapíthatjuk, hogy a krakkói professzor könyve fontos lépésnek tekinthető Közép-Európa késő-középkori történetének a kutatásban. Különös értékét az adja, hogy sok, eddig feltáratlan levéltári anyagot hasznosított munkájában.

Stanislaw A. Sroka

MEHMED FUAD KÖPRÜLÜ

THE ORIGINS OF THE OTTOMAN EMPIRE

(State University of New York Press, Albany, 1992. XXVIII + 155 o.)

Mehmed Fuad Köprülü (1890–1966), apai ágon a híres Köprülü Mehmed nagyvezír leszármazottja, a huszadik század egyik legkiválóbb török tudósa volt. A török történelem és irodalom terén végzett alapvető munkásságával döntő befolyást gyakorolt ezen tudományágak törökországi fejlődésére, és mint ilyet, a török kultúra és művészet modern, tudományos kutatásának atyjaként tartják számon. Számos műve közül legismertebb jelen munkája, amely a párizsi Sorbonne-on tartott előadásai alapján készült, és ugyanott jelent meg először 1935-ben, franciául, míg törökül csak 1959-ben.

Munkájában Köprülü erőteljesen kritizálja a korábbi nyugati kutatókat és tudománytalannak minősíti módszereiket. Velük szemben elsőként él a modern historiográfia eszközeivel és széleskörűen támaszkodik a korabeli muszlim forrásokra. Ezek alapján igyekszik átfogó képet adni a XIII–XIV. századi Anatólia politikai, gazdasági, társadalmi és vallási helyzetéről és fejlődéséről, kiemelve azon lényeges elemeket, amelyek az Oszmán Birodalom kialakulásához és felemelkedéséhez vezettek.

A török kiadás előszavában Köprülü részletesen szól a kötet fogadtatásáról. Külön kiemeli három tudós reakcióit, nevezetesen a sinológus P. Pelliot, a balkáni nyelveket kutató P. Skok, és végül L. Lefebvre professzor észrevételeit, akik, bár sokat finomítottak a részletekben, elfogadták Köprülü koncepcióját.

A mű első fejezetében a szerző a kutatás már említett, új módszerét adja meg. Ebben az addig turkológiai szakirodalmat, de mindenekelőtt H. A. Gibbons: *The Foundation of the Ottoman Empire* (Oxford, 1916.) c. munkáját elemzi kritikus szemmel. Megállapítja, hogy ezek sem megalapozottságukat, sem pedig következtetéseiket tekintve nem állják ki a próbát. Ezután a török történelem kutatásának logikáját vázolja fel, majd ismerteti a korszak nyugati kutatók által még fel nem használt forrásait, végül magának a kutatásnak a módszerét.

A második fejezetben Anatólia XIII–XIV. századi politikai és társadalmi életét tekinti át a szerző. A legfontosabb politikai eseményeket az anatóliai szeldzsuk hatalom fénykorától annak bukásáig, és a későbbi oszmán birodalom kialakulásának első lépéséig követi. Ezután a szeldzsuk Anatólia etnikai térképének megrajzolására tesz kísérletet. Végül betekintést ad a nomádok, a falusi és a városi lakosság társadalmi és gazdasági életébe. Mindezek összefoglalásaként, és a magas szellemi és kulturális szintet figyelembe véve a szerző megállapítja, hogy a szeldzsuk Anatóliában minden feltétel adott volt egy későbbi nagy birodalom létrejöttéhez.

A harmadik fejezet az Oszmán Birodalom alapításának körülményeit igyekszik megvilágítani. Elsőként két alapkérdést vet fel, nevezetesen, hogy milyen etnikumú volt az oszmán törzs, és mikor érkezett Anatóliába. Forrásokra alapozva állapítja meg, hogy a qayı klánhoz, az oguz klánok egyikéhez tartozott, és annak részeként, az első szeldzsuk hódítást követően jött Anatóliába. Elvileg, de nem gyakorlatilag, a konyai szultán fennhatósága alatt állt, és a bizánci határvidék mentén élt, Eskishehir körül. Ezután a szerző e határvidék életét veszi vizsgálat alá, és leírja a szeldzsuk szultánságok katonai és adminisztratív szervezetét, a népesség etnikai és vallási szerkezetét, az iszlamizálódás folyamatát, a különféle katonai, vallási stb. csoportokat. Legvégül az ottomán állam korai történetét vázolja fel, és pontokba szedi mindazokat az okokat, amelyek elvezettek a birodalom kialakulásához.

A mű, rövidege ellenére, világosan és érthetően mutatja be – a nem turkológusok, így a recenzens számára is – a Magyarország története szempontjából oly fontos Oszmán Birodalom eredetét, világosabbá téve számos későbbi esemény hátterét.

A kötetet gazdag jegyzetanyag, glosszárium, bibliográfia és mutató egészíti ki és teszi a tudományos kutatók számára még hasznosabbá.

Domokos György